Naxçıvan Muxtar Respublikasının sosial-iqtisadi və mədəni inkişafına həsr olunmuş monoqrafiya

Naxçıvan Muxtar Respublikası son 25 ilə yaxın bir müddət ərzində çox böyük inkişaf yolu keçmişdir. Muxtar respublikada həyata keçirilən məqsədyönlü və düşünülmüş siyasət, ümummilli lider Heydər Əliyevin işləyib hazırladığı inkişaf strategiyasının uğurlu tətbiqi nəticəsində Naxçıvan Muxtar Respublikası aqrar ölkədən Azərbaycanın inkişaf etmiş sənaye, kənd təsərrüfatı, elm, təhsil və mədəniyyət mərkəzlərindən birinə çevrilmişdir. Bu inkişaf özünü elm sahəsində də qabarıq şəkildə büruzə vermişdir. Ümummilli lider Heydər Əliyevin 7 avqust 2002-ci ildə imzaladığı Sərəncam ilə yaradılan Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Naxçıvan Bölməsi muxtar respublikada aparılan elmi tədqiqat işlərinin sistemli şəkilə salınmasında, elmin yüksələn xətt üzrə inkişaf etdirilməsində mühüm rol oynadı. Bundan sonra Naxçıvanda elmin müxtəlif istiqamətləri üzrə tədqiqatlar aparılmağa başladı, uğurlu nəticələr əldə olundu. Bu nəticələrin elmi ictimaiyyətə, bütövlükdə xalqa çatdırılmasında nəşr olunan monoqrafiya, kitab və məqalələrin böyük rolu oldu. Bu sahədə Naxçıvanda yaradılan nəşriyyatlar (Əcəmi, Qeyrət, Tusi, Nuh, Məktəb və s.) mühüm rol oynadı. Nəticədə çoxlu kitablar, monoqrafiyalar, ümumiləşdirici əsərlər nəşr olunaraq elmi dövriyyəyə daxil edildi. Bu iş bu gün də uğurla davam etdirilməkdədir.

Bu günlərdə Naxçıvanşünaslıq elmi xəzinəsi AMEA Naxçıvan Bölməsinin sədri, akademik İsmayıl Hacıyevin "Əcəmi" Nəşriyyat-Poliqrafiya Birliyində yüksək səviyyədə nəşr olunan "Naxçıvan Muxtar Respublikasının sosial-iqtisadi və mədəni inkişafı" adlı monaqrafiyası ilə zənginləşmişdir. Naxçıvan Muxtar Respublikasının 95 illiyinə həsr olunmuş monoqrafiya Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisi Sədrinin 21 yanvar 2019-cu il tarixdə imzaladığı Sərəncamla təsdiq edilən "Tədbirlər Planı"nın tələblərinə uyğun olaraq hazırlanmışdır. Monoqrafiyanın elmi redaktoru AMEA-nın müxbir üzvü, professor Hacıfəxrəddin Səfərli, rəyçiləri iqtisad üzrə elmlər doktoru, professor Nazim Əhmədov, tarix üzrə elmlər dokroru Fəxrəddin Cəfərov və tarix üzrə fəlsəfə doktoru Yaşar Rəhimovdur.

İlk səhifələrinə "Naxçıvan Muxtar Respublikasının 95 illik yubileyinə həsr olunmuş "Tədbirlər Planı"nın təsdiq edilməsi haqqında" Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisi Sədrinin 21 yanvar 2019-cu il tarixli Sərəncamı və həmin Sərəncamla təsdiq edilən Naxçıvan Muxtar Respublikasının 95 illik yubileyinə həsr olunmuş "Tədbirlər Planı"nın daxil edildiyi monoqrafiya giriş, 3 fəsil, 19 paraqraf, nəticə və əsərin yazılmasında istifadə olunan ədəbiyyatların siyahısından ibarətdir.

Müəllifin fikrincə, 18 oktyabr 1991-ci ildə öz müstəqilliyini bərpa edən Azərbaycan Respublikasında 1991-1993-cü illər "itirilmiş illər" kimi xarakterizə olunsa da bu fikri Naxçıvan Muxtar Respublikasına aid etmək olmaz. Çünki həmin vaxt ulu öndər Heydər Əliyevin Naxçıvanda yaşaması, Ali Məclisin Sədri kimi muxtar respublikaya rəhbərlik etməsi bölgəni gözləyən bəlalardan, xüsusilə erməni təcavüzündən xilas etdi. Məhz həmin vaxtlar Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin əsasları Naxçıvanda qoyuldu, hətta Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin üçrəngli bayrağı dövlət bayrağı kimi ilk dəfə Naxçıvanda qaldırıldı, sovet qoşunları ərazidən çıxarıldı, özəlləşdirmə sahəsində addımlar atıldı. Beləliklə, Naxçıvan Muxtar Respublikasının sosial-iqtisadi və mədəni inkişafının əsasları qoyuldu. Muxtar respublikada sonralar həyatın bütün sahələri üzrə əldə olunan möhtəşəm uğurlar məhz bu zəmin üzərində inkişaf etdirildi.

Akademik İsmayıl Hacıyevin "Naxçıvan Muxtar Respublikasının sosial-iqtisadi və mədəni inkişafı" adlı monaqrafiyasında da məhz bu inkişaf və tərəqqi illəri, 1995-ci ilin dekabrında cənab Vasif Talıbovun Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin Sədri seçilməsindən 2019-cu il də daxil olmaqla təxminən son 25 il ərzində Naxçıvan Muxtar Respublikasının sosial-iqtisadi və mədəni inkişafının ən mühüm istiqamətləri tədqiq edilmiş, muxtar respublikanın dinamik və davamlı inkişafı, bölgədə baş verən dəyişikliklər, əldə olunan nailiyyətlər faktiki materiallar əsasında öyrənilmişdir.

Monoqrafiyanın I fəslində ilk öncə Naxçıvan Muxtar Respublikasının inkişafına nəzər salınmış onun ümumi səciyyəsi verilmiş, yeni sənaye sahələrinin yaradılması, bütövlükdə sənayenin inkişafı haqqında yığcam məlumat verilmişdir. Həmçinin bu fəsildə muxtar respublikada kənd təsərrüfatının inkişafı, aparılan tikinti-quruculuq və abadlıq işləri, nəqliyyat, rabitə sahəsində baş verən dəyişikliklər, elektroenergetikanın yenidən qurulması və inkişaf etdirilməsi, ekologiya və yaşıllaşdırma sahəsində həyata keçirilən tədbirlər haqqında bəhs olunmuşdur.

Birinci fəsli yekunlaşdıraraq akademik İsmayıl Hacıyev belə bir qənaət əldə etmişdir ki, muxtar respublikada həyata keçirilən uğurlu və məqsədyönlü siyasət nəticəsində tarixən aqrar region kimi formalaşan Naxçıvan Muxtar Respublikasının aqrar-sənaye regionuna çevrilməsi üçün ciddi əsaslar yaradılmış, kənd təsərrüfatı yüksək inkişaf səviyyəsinə qalxmış, tikinti-quruculuq və abadlıq işləri böyük vüsət almış, Naxçıvanın blokada vəziyyətində olmasını nəqliyyat sektoru, informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının inkişafı aradan qaldırılmış, muxtar respublikanın sürətli inkişafı təmin edilmişdir. Həmçinin muxtar respublikada energetika sahəsində təhlükəsizlik təmin edilmiş, əhalinin və müəssisələrin qazla təmin edilməsi tamamilə qurtarmış, əlverişli ekoloji mühitin yaradılması sahəsində ardıcıl tədbirlər həyata keçirilmişdir.

Əsərin II fəsli Naxçıvan Muxtar Respublikasının sosial inkişafına həsr olunmuşdur. Akademik İsmayıl Hacıyev bu fəsildə sosial inkişafın ümumi səciyyəsini vermiş, sosial sahədə baş verən dəyişikliklər, istehlak bazarı, əhalinin gəlirləri, ödənişli xidmətlər, demoqrafik proseslər, məşğulluq problemlərinin həlli, səhiyyə sisteminin inkişafı və əhalinin sağlamlığının qorunması məsələlərini şərh etmişdir.

Beləliklə, fəsildən aydın olur ki, Azərbaycan Respublikasının sosial siyasəti muxtar respublikada uğurla həyata keçirilmiş, Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisi Sədrinin rəhbərliyi ilə həyata keçirilən tədbirlər əhalinin sosial problemlərinin həll edilməsinə kömək etmiş, sosial müdafiə sahəsində aparılan islahatlar nəticəsində əhalinin rahat və firavan yaşaması üçün şərait yaradılmış, onların rifah halı yaxşılaşdırılmışdır. Naxçıvan "Caspian European Club"un 2018-ci ildə ölkəmizin iqtisadi regionları üzrə hazırladığı illik investisiya reytinqində Naxçıvan Muxtar Respublikası ikinci dəfə ən yüksək bal toplayaraq lider olmuşdur. Səhiyyə sisteminin maddi-texniki bazası möhkəmləndirilmiş, bu sahədə aparılan islahatlar əhalinin sağlamlığının etibarlı qorunmasına şərait yaratmışdır.

Monoqrafiyanın sonuncu, III fəslində Naxçıvan Muxtar Respublikasında mədəniyyətin inkişafından bəhs edilmişdir. Bu fəsildə müəllif muxtar respublikada mədəniyyətin ayrı-ayrı sahələrinin, o cümlədən təhsilin, elmin, mədəni-maarif müəssisələrinin, ədəbiyyatın, mətbuatın, incəsənətin və turizmin inkişafından söhbət açmışdır. Müəllifin qənaətinə görə, muxtar respublikada aparılan uğurlu siyasət nəticəsində mədəniyyət və təhsil yüksək səviyyədə inkişaf etmiş, ölkə Prezidenti İlham Əliyevin, Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin Sədri Vasif Talıbovun ziyalılara, elm adamlarına göstərdiyi diqqət və qayğı muxtar respublikada yeni mərhələdə elmin, milli ziyalılığın inkişafına öz müsbət təsirini göstərmişdir. Həmçinin yüksək dövlət qayğısı nəticəsində muxtar respublikada mədəni-maarif müəssisələri, ədəbi mühit inkişaf etmiş, görkəmli şair və yazıçılar, tənqidçilər formalaşmışdır. Mətbuat və incəsənət sahəsində də böyük uğurlar əldə olunmuşdur. Qazanılan bu nailiyyətlər, həmçinin bölgənin zəngin tarixi və mədəni irsi, nadir təbiət və memarlıq abidələri, müasir infrastrukturların yaradılması bu sahədə həyata keçirilən tədbirlər və digər amillər turizmin inkişafı üçün əlverişli imkanlar yaratmışdır.

Sənayedə, kənd təsərrüfatında, nəqliyyatda, sosial sahələrdə, mədəniyyətdə əldə olunan nailiyyətlərin faktiki və dəqiq materiallar əsasında təqdim edildiyi monoqrafiyanın sonunda müəllif İsmayıl Hacıyev belə bir nəticəyə gəlmişdir ki, son 25 ilə yaxın bir dövrdə Naxçıvan Muxtar Respublikası hərtərəfli inkişafa nail olmuş, həyatın bütün sahələrində - iqtisadi inkişafda, sosial həyatda, mədəni quruculuqda çox böyük dəyişikliklər baş vermişdir. Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisi Sədrinin ümummilli lider Heydər Əliyev siyasi kursuna və siyasətinə sədaqəti, onun bu siyasətin və kursun Naxçıvanda uğurlu tətbiqi sahəsində məqsədyönlü fəaliyyəti, qətiyyətli mövqeyi, əzmkarlığı, mükəmməl idarəetmə bacarığı və yenilikçiliyi sayəsində inkişafın "Naxçıvan modeli" formalaşmış, inkişafdan intibaha doğru sürətli inkişaf təmin edilmişdir. Nəticədə muxtar respublika bu illər ərzində ölkəmizin ən qabaqcıl və inkişaf etmiş bölgələrindən birinə çevrilmiş, 1995-2019-cu illərdə yüz illik inkişafa bərabər bir yol keçmişdir.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisi Sədrinin 21 yanvar 2019-cu il tarixdə imzaladığı Sərəncamla təsdiq edilən "Tədbirlər Planı"nında qarşıya qoyulan vəzifələrin yerinə yetirilməsi istiqamətində hazırlanan və nəşr edirilən monoqrafiya muxtar respublikasının 95 illik yubileyinə layiqli töhfədir.

Naxçıvan Muxtar Respublikasının tarixinə aid çox dəyərli monoqrafiya, kitab və məqalələrin müəllifi olan akademik İsmayıl Hacıyevin yaradıcılığında muxtar respublikanın müstəqillik dövrü tarixinin öyrənilməsi xüsusi mərhələ təşkil edir. Bu sahədə çox məhsuldar yaradıcılıqla məşğul olan alimin yenicə nəşr etdirdiyi bu əsər Naxçıvan Muxtar Respublikasının təxminən 25 illik bir müddətdə keçdiyi inkişaf yolu, əldə olunan nailiyyətlər haqqında müfəssəl məlumat verən yüksək səviyyəli monoqrafik tədqiqatdır. Fikrimizcə, çox zəngin faktiki materiallar əsasında gərgin əmək hesabına hazırlanaraq elmi dövriyyəyə daxil edimiş "Naxçıvan Muxtar Respublikasının sosial-iqtisadi və mədəni inkişafı" adlı monoqrafiya akademik İsmayıl Hacıyevin böyük uğurudur. İnanırıq ki, Naxçıvanşünaslıq elmi xəzinəsinə çox sanballı bir töhfə olan bu əsər Naxçıvan Muxtar Respublikasının müstəqillik dövrü tarixi, ictimai və mədəni həyatı ilə əlaqədar nəşr olunmuş əsərlər sırasında öz layiqli yerini tutacaq, tədqiqatçılar, bütövlükdə Naxçıvanın müstəqillik dövrü tarix və mədəniyyəti ilə maraqlananlar üçün qiymətli bir vəsaitə çevriləcəkdir.

ti,

bəla-

Hacıfəxrəddin Səfərli,
AMEA-nın müxbir üzvü